

Загорянська А.М.

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Корягіна А. М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОЛІТИЧНІ ЗЛОЧИНИ

Політичні злочини завжди мали особливе місце в системах кримінальної відповідальності, оскільки вони безпосередньо пов'язані з основами державного ладу, правами людини та свободою особи. Розвиток кримінальної відповідальності за такі злочини є важливим аспектом правового регулювання, що відображає зміну суспільних цінностей і політичних реалій. У цій роботі ми розглянемо історичні передумови, еволюцію законодавства, сучасні виклики та перспективи розвитку кримінальної відповідальності за політичні злочини.

Політичні злочини – це дії, що мають на меті підірвання існуючого політичного порядку або відстоювання альтернативних політичних поглядів. Вони можуть включати зраду, тероризм, заклики до повстання, а також інші злочини, що пов'язані з політичною діяльністю [1].

Розвиток кримінальної відповідальності за політичні злочини має глибокі історичні корені, починаючи з античних часів до сучасних демократичних держав.

Протягом ХХ століття законодавство щодо політичних злочинів зазнало значних змін. У багатьох країнах з'явилися спроби лібералізації, зокрема декриміналізації дій, що раніше вважалися злочинами. Однак у періоди політичних криз або авторитарних режимів спостерігалися значні зворотні процеси: багато країн вводили жорсткі закони, що дозволяли репресії проти опозиційних діячів.

У радянські часи, особливо після революції 1917 року та за часів Сталіна, масові репресії значною мірою залежали від політичної та ідеологічної ситуації. Людей, які виступали проти політичної лінії партії, переслідували як за їхні дії, так і за їхні переконання. Їхні антирадянські мотиви часто виправдовувалися політичними міркуваннями. Лише в дуже небагатьох випадках обвинувальні вироки відображали справжні наміри винуватців. Значна частина репресованих насправді не вчиняла контрреволюційних дій, а лише виявляла певну незгоду з владою. Вони зазнали політичних репресій через своє соціальне походження, приналежність до небільшовицьких партій тощо. Після смерті Й. Сталіна політичні репресії стали менш масовими і менш жорстокими. Вони повністю перейшли під кримінальну кваліфікацію, але їхня політична спрямованість залишилася незмінною. Це підтверджує офіційна, хоч і неповна та закрита, статистика «політичних злочинів» [2].

Політичний злочин визначається в Кодексі про кримінальну відповідальність як правопорушення, вчинене у сфері політики суб'єктом злочину з метою здобуття, утримання, використання, розширення або закріплення політичної влади цього суб'єкта або інших осіб, соціальних груп чи організацій та/або впливу на прийняття чи неприйняття рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування або представниками міжнародних організацій. Це умисне і суспільно небезпечне діяння, спрямоване на підірив основ демократії, порушення прав і свобод громадян, а також дестабілізацію політичної системи країни. Залежно від характеру злочину, такі дії можуть мати серйозні наслідки для суспільного ладу, безпеки держави та міжнародних відносин.

Політичні злочини були і залишаються досить поширеним явищем у нашій країні. Однак, з тих же політичних причин, цей вид злочинів ніколи не входив до підручників з кримінології.

У різні періоди історії законодавство щодо політичних злочинів варіювалося від суворих репресій до спроби лібералізації та декриміналізації таких дій.

Політичні злочини можна класифікувати на [3]:

1. Злочини проти держави: зрада, тероризм, заколот.
2. Злочини, пов'язані з політичними правами: порушення свободи слова, заборона на збори, репресії проти політичних опонентів.

Ця класифікація допомагає зрозуміти різні аспекти політичної відповідальності та їх вплив на суспільство.

Важливим аспектом є дотримання міжнародних норм прав людини. Багато міжнародних документів, таких як Загальна декларація прав людини та Пакти про громадянські і політичні права, встановлюють основи для захисту прав людини, включаючи політичні права. Вони впливають на національне законодавство, формуючи основи кримінальної відповідальності за політичні злочини.

Сучасний світ стикається з новими викликами: тероризм, інформаційні війни, репресії проти активістів. Це ставить перед правовою системою завдання знайти баланс між забезпеченням безпеки держави та захистом прав особи. Використання антитерористичних законів часто призводить до зловживань, коли політичні активісти підпадають під кримінальну відповідальність за свої дії [4].

Тож, виклики в сучасному світі, такі як тероризм, політична репресія та зловживання владою, потребують адаптації законодавства до нових реалій.

Судова система відіграє ключову роль у визначенні меж кримінальної відповідальності та забезпеченні правового захисту осіб, звинувачених у політичних злочинах.

Судова система відіграє ключову роль у визначенні меж кримінальної відповідальності. Незалежні суди можуть забезпечити правовий захист осіб, звинувачених у політичних злочинах, тим самим запобігаючи зловживанням з боку держави. Однак існують ризики тиску на судову владу з боку політичних структур.

Невизначеність терміна «політичний злочин» може призводити до зловживань у правозастосуванні та порушення прав людини.

Майбутнє розвитку кримінальної відповідальності за політичні злочини потребує комплексного підходу. Необхідно враховувати як історичний досвід, так і сучасні виклики. Реформа кримінального законодавства повинна забезпечити баланс між безпекою держави та захистом прав людини.

Політичні злочини охоплюють дії, спрямовані проти державної влади, з метою зміни політичного устрою або впливу на політичні рішення.

Розрізняють злочини проти держави (зрадництво, тероризм) та злочини, пов'язані з політичними правами (порушення свободи слова, зборів).

Важливість дотримання міжнародних норм прав людини, які впливають на кримінальну відповідальність за політичні злочини [5].

Розвиток кримінальної відповідальності за політичні злочини є складним і багатограним процесом. Він вимагає уваги до історичних традицій, міжнародних норм і сучасних викликів. Успішна реалізація цих принципів дозволить забезпечити стабільність держави та захистити основні права людини в умовах демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Афанасенко С. І., Стойков М. І. Злочини проти основ національної безпеки України, що посягають на відносини в політичній сфері. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3. С. 54–56.
2. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (21 жовтня 2022 року), упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 404 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. За ред. д.ю.н., проф. О.В.Меркулової, д.ю.н., доцента В.Я.Конопельського. Одеса, 2017. 430с.
5. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник. В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов. Х.: Право. 2020. 768с.